

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KEREITE YA 12

SESOTHO PUO YA TLATSETSO YA PELE (FAL)

PAMPIRI YA BOBEDI (P2)

PUDUNGWANA 2014

MATSHWAO: 70

NAKO: dihora tse 2

Pampiri ena e na le maqephe a 20.

DITAELO LE TLHAHISOLESERING HO MOHLAHLAHOBUWA

Pampiri ena e fupere tlhahisolesering e latelang:

1. Bala ditaelo tsena ka hloko pele o araba dipotso.
2. O SE KE wa latella ho bala pampiri yohle. Tadima karolo e hlahisang dikahare tsa pampiri leqepheng le latelang, mme o tshwaye dinomoro tsa dipotso tse thehilweng dibukeng tseo o ithutileng tsona. Ka mora moo o bale dipotso tseo, o nto getha tseo o lakatsang ho di araba.

3. Pampiri ena e arotswe DIKAROLO TSE NNE, e leng:

KAROLO YA A:	Padi/Nobele/Novele	(35)
KAROLO YA B:	Tshwantshiso/Terama	(35)
KAROLO YA C:	Palekgutshwe	(35)
KAROLO YA D:	Dithothokiso	(35)

4. Araba dipotso TSE PEDI feela, potso E LE NNGWE ho tswa dikarolong le ha e le DIFE TSE PEDI.

KAROLO YA A: Padi/Nobele/Novele

Araba potso ya padi/nobele/novele eo o ithutileng yona.

KAROLO YA B: Tshwantshiso/Terama

Araba potso ya tshwantshiso/terama eo o ithutileng yona.

KAROLO YA C: Dipalekgutshwe

Araba dipotso tsa dipalekgutshwe KA BOBEDI.

KAROLO YA D: Dithothokiso

Araba dipotso tsa dithothokiso KA BOBEDI.

5. Sebedisa lenanennetefatso bakeng sa tataiso.
6. Latela ditaelo tse qalong ya KAROLO E NNGWE le E NNGWE ka hloko.
7. Nomora dikarabo tsa hao jwalo ka ha dipotso di nomorilwe pampiring ya dipotso.
8. Qala karolo KA NNGWE leqepheng LE LETJHA.
9. O eletswa ho sebedisa nako ka moo ho sisintsweng:
Sebedisa metsotso e 60 ho ngola karolo ka nngwe.
10. Ngola ka mongolo o makgethe o balehang.

LEQEPHE LA DIKAHARE:

Leqephe lena le tla o thusa ho kgetha dipotso tseo o lakatsang ho di araba, ntle le hore o bale pampiri kaofela.

KAROLO YA A: PADI/NOBELE/NOVELE		
<i>Araba potso ya padi/nobele/novele eo o ithutileng yona.</i>		
NOMORO YA POTSO	MATSHWAO	LEQEPHE
1. <i>Mahlale a kopane Lekwa</i>	35	5–7
2. <i>Bosweu ba Lehlwa</i>	35	7–9
3. <i>Sehlekehleke sa Deidro</i>	35	9–11
KAROLO YA B: TSHWANTSHISO/TERAMA		
<i>Araba potso ya tshwantshiso/terama eo o ithutileng yona.</i>		
4. <i>Sefi</i>	35	12–14
KAROLO YA C: Palekgutshwe		
<i>Araba dipotso KA BOBEDI tsa dipalekgutshwe.</i>		
5.1 <i>Modia</i>	18	15–16
LE		
5.2 <i>Modia</i>	17	16–17
KAROLO YA D: Dithothokiso		
<i>Araba dipotso KA BOBEDI tsa thothokiso.</i>		
6.1 <i>Diteboho</i>	17	18–19
LE		
6.2 <i>Lefu la Morena George wa VI</i>	18	19–20

LENANENNETEFATSO:

Sebedisa lenanennetefatso lena ho nnetefatsa hore na e fela o arabile dipotso tse hlokehang.

KAROLO YA	NOMORO TSA DIPOTSO	PALO YA DIPOTSO TSE LOKELANG HO ARAJWA	TSHWAYA (✓)
A: PADI/NOBELE/NOVELE Dipotso tse kgutshwane	1–3	1	
KAPA			
B: TSHWANTSHISO/TERAMA Dipotso tse kgutshwane	4	1	
KAPA			
C: PALEKGUTSHWE Dipotso tse kgutshwane	5.1–5.2	1	
KAPA			
D: DITHOTHOKISO Dipotso tse kgutshwane	6.1–6.2	1	
KAPA			

ELA HLOKO: Etsa bonnete ba hore o arabile dipotso tse karolong TSE PEDI feela.

KAROLO YA A: PADI/NOBELE

Kgetha mme o arabe potso E LE NNGWE e itshetlehleng bukeng eo o ithutileng yona selemong sena.

POTSO YA 1: MAHLALE A KOPANE LEKWA – DN Katsie

Bala qotso ena ka hloko o nto araba dipotso tse tla e latela.

'Jwale he, mohaeso, morena eo, Ramoroko, hoba ke lona bitso la hae o siile mofumahadi wa hae a sesa hara matlotlohadi a ditjheletetjhelete, o mametse?'

'Ke mametse weso, jwale o ne o hopola hore ditjhelete tseo tse ngata hakaalo, re ka di fumana jwang ... kapa re ilo batla ngaka, na mofumahadi a ka re neha tjhelete feelafeela tjee? le kgale.'

'Tjhe, se ke wa tata' nna ha ke itsebelle mona. Kgale ke le teng lefatsheng mona, ha ke wa maobane. Utlwa he, ke batla hore nna le wena re tsamaye re ye motseng oo.

'Jwale ha re fihla moo e be ho etsahala dife?'

'Wena o rata ho nkenana hanong ... hoba re fihle motseng oo, re tla leba lebitleng la mofu Ramoroko ... o mmametse? Ha re fihla teng re tla bula lebitla la morena ka bohlale bo bohola. Feela re tshwanela ho fumana lekapakapa'

'Be butle, lekwala towe, mamela hantle ramahlale a o bolelle. Re tla bula lebitla la morena hanyenyane feela, mme ebe wena o a kena. Ke tla beha lekapa (lesenke) ka hodima hao ke ntano kgutlisetsa mobu. Jwale ke tla siya lesoba le lenyenyane ka bohlale, e le hore o se ke wa bipetsana. Hape lesoba leo, ke moo wena o tlang ho bua teng ka nako ya teng, e behilweng ...!'

- 1.1 Bolela ketsahalo e tswetseng tshebedisanommoho ena eo re e bonang mona. (1)
- 1.2 Ho ya ka ditaba tsa qotso e ka hodimo, ramahlale ke mang? (1)
- 1.3 Sepheo sa morero ona oo ho buisanwang ka wona ke sefe? (1)
- 1.4 Qabang kapa twantshano ya baphetwa ka hara pale e bitswang? (1)
- 1.5 Maele a reng, 'e bona mahe leraba ha e le bone' a dumellana le ketsahalo efe paleng ena? (2)
- 1.6 Polelo ena, 'be butle, lekwala towe, mamela hantle ramahlale a o bolelle', e senola mmui e le motho wa semelo sefe? (2)

Boela o bale qotso ena ka hloko, o nto araba dipotso tse tla e latela.

'Re kopantswe mona ke moditjhaba enwa eo re sa mo tsebeng. Le se le utlwile, kapa mohlomong ba bang ba lona ha ba tsebe seo re leng mona ka sona. Monna enwa o re bolella hore morena wa lona, eo le tsebang hantle hore o shwele mme ra mo pata mona, o tla bua le mofumahadi hammoho le rona matona. Seo morena a tlang ho se bua ha re se tsebe, feela monna enwa o bolela hore morena o itse a lefuwe ditjheletetjhelete tse tshabehang, tseo le tsebang hantle hore ke mofufutso wa lona setjhaba, o tswileng jwalo ka lekgetho.

Jwale he, setjhaba sa mofumahadi wa rona ya kgabane, le a tseba hore balotsana ba bangata lefatsheng mona.

Ebang taba tsa monna enwa kapa wona mohlolo ona wa hae, ha o etsahale ... ke le hlapanyetsa ka Thesele hore moditjhaba enwa re tla mo epela hona mona a ntse a phela ...! O tla be a hlapaotse, a rohakane hampe.'

Setjhaba sa hoa sa re: 'A tlatlatjwe ka majwe ... a bolawe ... kapa a honngwe mahlo a nto tjheswa ...!

Le teng hape ho a utlwahala hore ebang morena a ka bua, ha ho letho leo re ka le etsang.

- 1.7 Ke ntho efe E LE NNGWE ho tse latelang, eo mongodi a sa e sebedisang ho senola botho/semelo sa baphetwa paleng ena?
- A Tshobotsi ya mophetwa
B Diketso tsa mophetwa
C Bana ba mophetwa
D Maemo a bophelo a mophetwa (1)
- 1.8 Nehelana ka dintho TSE PEDI tsa bohlokwa tse lokelang ho hlahella tlhekelong/tliahisong ya pale. (2)
- 1.9 Hlalosa hore e mong le e mong wa baphetwa bao ho buuwang ka bona, o ne a tsebe jwang ha e mong ka mora hore ba utswetsane mokotla wa tjhelete. (2)
- 1.10 Hlalosa se ileng sa etsahala ka mora puo ena ya letona. Ngola dintlha TSE THARO. (3)
- 1.11 Ketsahalo ena ya mabitleng e qetelletse e bile le ditlamorao dife tse bosula? (2)
- 1.12 Ho ya ka puo e qotsong ee, na o ka re letona la mofumahadi le ne le kgolwa ditaba tsa moditjhaba? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 1.13 Bolela hore polelo e latelang ke Nnete kapa Mafosi, o be o nehelane ka lebaka la karabo ya hao.
Sekgukguni ke mophetwa ya ntlhangwe. (2)
- 1.14 Ketsahalo ya hore mofumahadi le matona a hae ba ye lebitleng ho ya mamela mofu morena Ramoroko, e re tsebisa eng ka batho ba phelang tikolohong eo? (2)

- 1.15 O nahana hore ke sefe se ka beng se ile sa etsahala hoja Sekgukguni a hana ho arolelana tjehelete le Mananyetsa Pimville? (2)
- 1.16 Ke ketsahalo efe e bontshang sehlohlolo paleng ena? Kgetha karabo e nepahetseng ho tse latelang.
- A Ke ha ba qhekanyetsa mofumahadi wa morena ba fumana tjehelete.
B Ke ha ba nkgisetsana mahafi ka baka la ho qhekanyetsana.
C Ke ha Mananyetsa a fihla ha Sekgukguni, mme ba arolelana tjehelete.
D Ke ha Sekgukguni a fihla ha Mananyetsa, mme a utswa mokotla wa tjehelete. (2)
- 1.17 Na re tla be re nepa ha re re, ka mora hore banna bana ba dumellane ho sebetsa mmoho, meharo e bile sesosa sa kgohlano pakeng tsa bona? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 1.18 Na o ka re Mananyetsa o ne a le bohlale ho feta Sekgukguni? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 1.19 Sekaseka kamoo mongodi a phethetseng pale ena kateng. (3)

[35]**KAPA****POTSO YA 2: BOSWEU BA LEHLWA – Sello Moroe**

Bala qotso ena ka hloko o nto araba dipotso tse tla di latela.

Eitse ha a le phunya, ra bona a fetoha, a e ba moputswa le ho feta, ho bonahala hore o ngongorehile. Ra mmotsa molato empa a se arabe. Ho tloha tsatsing leo, a qala ho bua le ho sebedisana mmoho le rona. Ka elellwa hore ke motho ya lokileng empa ya sa tshepeng motho ho hang.

Re ile ra makala hore o re feta ka selemo se le seng feela, empa a ne a bonahala a re feta ka lemo tse tharo ho isa ho tse nne, athe tetswana tsena tseo a neng a ena le tsona, di ne di bapala papadi e kgolo ho holeng hona ha hae. Ha e le nna le Mangi re ne re le dithaka hantle! Tsa kgwedi e le nngwe.

Re ile ra eba ntho e le nngwe jwalo, ra thusana mathateng, dithutong, le nthong tse ding tse ngata. Re ne re bile re se re sa bone le bobbe bona ba hae, re ratana re bile re tshepana. Ka Moqebelo o mong re ne re dutse betheng tsa rona, re ikoqela ha monate hoba ha e le mosebetsi wa sekolo wona re ne re o phethile. Ha re ntse re qoqa jwalo, ra utlwa mokokoto monyako. Hang ka tloha betheng ka ya bula, mahlo a re ptjangptjang le motho eo ke neng ke sa mo lebella.

- 2.1 Mophetwa ya ntseng a bua moo ke mang? (1)
- 2.2 Mophetwa eo o mmoletseng ho 2.1 o bua a le sebakeng sefe? (1)
- 2.3 Mophetwa ya thehang kgotso pakeng tsa mophetwa wa sehlooho le mohanyetsi o bitswang? (1)

- 2.4 Qabang kapa twantshano ya baphetwa ka hara pale e bitswang? (1)
- 2.5 Karolo eo ho yona diketsahalo di mpefalang, mme mathata a eketsehang e bitswang? (1)
- 2.6 Nehelana ka mabaka A MABEDI a ileng a ngongorehisa metswalle ya Kgifi, ha a ne a le siyo sekolong ka nako ya ditlahlobo. (2)
- 2.7 Ke dintho dife TSE PEDI tseo Hlomi a neng a tshwana le Mangi ka tsona? (2)
- 2.8 Ngola ka ntlha TSE PEDI tse akaretsang ditaba tsa lengolo le ileng la pudufatsa mmadi wa lona. (2)
- 2.9 Hlalosa ka dintlha TSE THARO kamano ya Tsimang le Kgifi. (3)

Bala qotso ena ka hloko o nto araba dipotso tse tla e latela.

'Tjhe mme, ke wena ya hlolang a bua ka yena, e seng nna. Ha o ka bona kamoo a neng a le matjato kateng ho lokisa tafole, a sa phetse ho bua.' Ka elellwa hore bobedi ha bo amane ka botswadi le ngwana feela, empa ke metswalle e meholo. Ke ile ka tlwaela ka pele le ho ikutlwa ke le hae ka ho bona kamoo mme wa Lerato a neng a le metlae a bile a lokile kateng.

Ke ile ka makalla kamoo ho neng ho le hotle ka teng; thepa e le ya patsi e nyalellanang hantle. Ke ile ka ipona ke se ke qamaka hohle jwaleka sephoqo e leng hoo ke neng ke sa ho tlwaela ho hang; empa ho se ka mokgwa o mong. Ho ne ho kgahla ruri; ho ne ho bonahala hore ntate wa Lerato o ne a e kga ka nkgo, le ha a ne a thuswa ke mme wa Lerato eo e neng e le mosuwetsana sekolong se phahameng sa Molediboho. Ha re ntse re qoqa jwalo; mme wa Lerato a re siya ho ya lokisa dijo.

Re ne re itetsetsa mmimo ka ha e ne e le hoo re neng re ho rata ka bobedi re bile re ho utlwisisa. Re ne re itetsetsa mmimo wa 'STD' haholo ka ha e ne e le sebini seo re se ratang ka bobedi.

- 2.10 Ho tshwenyeha ha metswalle ya Kgifi ka baka la bosiyi ba hae sekolong, ho ba hlahisa e le batho ba semelo/botho bofe? (2)
- 2.11 Maele a reng, 'mohale o tswa maroleng' a dumellana jwang le bophelo ba Kgifi? (2)
- 2.12 Bolela hore polelo e latelang ke Nnete kapa Mafosi, o be o nehelane ka lebaka la karabo ya hao.
Lerato o ne a jele tjhefu ha a tla hlokahalla sepetlele. (2)
- 2.13 Ke tsela/mokgwa ofe oo mongodi a sa o sebedisang ho senola botho/semelo sa Dineo paleng ena? Kgetha karabo e nepahetseng ho tse latelang:
A Mosebetsi wa hae.
B Dipuo le diketso.
C Maemo a bophelo lapeng labo.
D Mophetwa bo yena o a itlhalosa. (2)
- 2.14 Mantswe ana, 'tshwene, tlohela taba tsa botho, o shebane le botshwene ba hao', a ile a fetola dikamano jwang pakeng tsa mophetwa ya a buileng le eo a neng a lebisitswe ho yena? (2)

- 2.15 O nahana hore qetello ya Hlomi le Lerato, e ka be e bile efe hoja Lerato a se mo siye? (2)
- 2.16 Molaetsa wa mongodi ke ofe paleng ee? (2)
- 2.17 Na o ka re diketsahalo tsa pale ee, di dumellana le tikoloho eo di etsahallang ho yona? Nehalana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 2.18 Na o dumellana le ketso ya Hlomi ya ho nyala Dineo ka mora lefu la Lerato? Nehalana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 2.19 Sekaseka kamoo mongodi a phethetseng pale ena kateng. (3)

[35]**POTSO YA 3: SEHLEKEHLEKE SA DEIDRO – VT Masima**

Bala qotso ena ka hloko o nto araba dipotso tse tla e latela.

Monna enwa wa moeti lebitso la hae e ne e le Thakgodi Lelebelo le ha a ne a tsejwa ka la Chikano, Fernando Chikano. O ne a tsejwa ka maqiti a hae a hlolang, manganga a kang a mmoulo le leqoophe la tlou e tlatlapuweng. Ha Chikano a kena jwalo o ne a ntse a ipotsa hore na ebe monnamoholo e hlile o mo isa hokae, o mmatla eng hara lena. Le ha ho le jwalo a phakisa a iphumana a se a le ka ofising ya Cindy Mawala, mongodi e moholo wa monnamoholo.

Hanghang Chikano a re kgekgenene, a hlhisetsa morwetsana enwa meno a masweu a reng bjaa, e seng a mona a mathokwa ke mosi wa peipi kapa mahlakana a mona a nkgang podilokgwana (le ha feela motho wa batho a ne a ye a di sebedise tsona dintho tsona mosebetsing wa hae), empa meno a motho ya ithatang, ya tsebang hore ke motho, e seng setshwantsho sa hae.

Cindy a tlosa mahlo a hae khomputeng eo a neng a ntse a e tlanya mme a sheba moeti wa hae ka mahlo a tletseng kgalefelo, empa eitse hoba a bone hore na motho enwa ya mo senyetsang kgotso ke mang, a qala ho qhibidiha.

'Moatemirale kgale a o emetse, Mokolonele Chikano. Ka kopo, kena ka hare hle!'

- 3.1 Mophetwa enwa eo ho thweng ke monnamoholo ke mang? (1)
- 3.2 Ke lebaka lefe le leholo le neng le entse hore monnamoholo a bitse Chikano? (1)
- 3.3 Bolela taba e nngwe ya bohlokwa e ileng ya tshohlwa ke monnamoholo le Chikano kopanong eo ya bona. (1)
- 3.4 Mophetwa ya qabanyang mophetwa wa sehlooho le mohanyetsi o bitswang? (1)
- 3.5 Bolela hore mokgwa kapa tsela eo mongodi a ngolang ditaba tsa hae ka yona paleng e bitswang? (1)
- 3.6 Ke dintho dife TSE PEDI tseo o ka reng monnamoholo le Ramaqiti ba tshwana ka tsona mosebetsing wa bona? (2)

- 3.7 Nehelana ka dintho TSE PEDI tsa bohlokwa tse lokelang ho hlahella tlhekelong/tlhahisong ya pale. (2)
- 3.8 Ke diketsahalo dife TSE PEDI tse tshwanang tse ileng tsa etswa ke Nasala Botswana le Bosothonia? Nehelana ka ketsahalo E LE NNGWE naheng ka nngwe. (2)
- 3.9 Hlalosa thomo eo Chikano a ileng a e fuwa ke monnamoholo pheletsong ya kopano ya bona. Ngola ntlha TSE THARO. (3)

Boela o bale qotso e latelang ka hloko o nto araba dipotso tse tla e latela.

O boetse wa mpitsa motlatlapi ya amohang batho ding tsa bona, empa baetapele bao ba hao ke batlatlapi ba ho qala le ba ho qetela. Hantlentele o re lekgetho lee leo ba le hamang ho wena ke la eng? Ke tjhelete e kae ya lekgetho leo e o thusang? Ke karolwana e nyenyane feela. Boholo bo theohela ka moka mmetsong e nonneng ya baetapele bao ba hao. Teng ha o hloleha ho ntsha lekgetho leo la bona, na ha ba o tlatlape ka ho o tshosa ka ho o kwalla ntlwanatshwana ho fihlela o be o lefa ka ntho eo o sa e tsebeng? Na ha se yona tlatlapo eo, monghadi Chikano?

O itse hape nna ke mokwetedi, empa le wena mosebetsing ona wa hao wa bohlwela o ne o rutwe ho kwetela, ho ntsha kotsi le ho bolaya ka sehlooho bao o reng ke baferekanyi le dira tsa mmuso. Hommeng he batho bao o ba bitsang mmuso, bona ba o rutileng bohlwela, ke bona batho ba ntseng ba lahlehisa setjhaba ka ho boledisa le ho ruta ka lerato la boena, tekatekano ya batho le ditokelo tsa botho.

- 3.10 Mantswe aa a Ramaqiti qotsong ee, a mo senola e le motho wa semelo/botho bofe? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 3.11 Bolela hore polelo e latelang ke Nnete kapa Mafosi, o be o tiise karabo ya hao ka lebaka.
Katriena le Amanda ba ne ba wetse lerabeng le tshwanang la Bana ba Phiri. (2)
- 3.12 Na re a nepa ha re re, Paliya Kaluyanda ke mophetwa ya ntlhanngwe? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 3.13 Mophetwa wa sehlooho ke ofe ho ba latelang? Tiisa karabo ya hao ka lebaka.
A Ramaqiti
B Mobishopo Biala
C Fernando Chikano
D Sister Ruth (2)
- 3.14 Kgohlano e hlahellang paleng ena ke ya ka hare. Dumellana kapa o hanane le polelo ena o be o nehelane ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 3.15 Diketsahalo paleng ena ke tsa mehleng efe? Nehelana ka ntho TSE PEDI tse tiisang karabo ya hao. (2)
- 3.16 Ke ketsahalo efe paleng ena e dumellanang le maele a reng, 'ntjapedi ha e hlolwe ke sebata'? (2)

- 3.17 Na o ka re qeto ya Mobishopo Biala ya ho kena mokgatlong wa Bana ba Phiri ke qeto e nepahetseng? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 3.18 Na o nahana hore ho utsuwa ha Thakadi, tlhapikepe ya nyutlileya ke mokgatlo wa Bana ba Phiri, ke ntho e kgolwehang? Fana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 3.19 Sekaseka lewa leo mongodi a le sebedisitseng ho qala pale ena. (3)

[35]**MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A: 35**

KAROLO YA B: TSHWANTSHISO/TERAMA

Dipotso tsohle di thehilwe tshwantshisong eo o ithutileng yona selemong sena.

Araba Potso ya 4 kaofela.

POTSO YA 4: SEFI – DJ Nkutha

Bala qotso e latelang o nto araba dipotso tse thehilweng tshwantshisong yohle.

MMATISETSO: Basadi, hantlentele bophelo ke ntho e jwang? Na ke Raboditse ya hemetseng monna ka monko o mobe hakaale? Ya sebete he eo motho. Sebete sa ho beha tau setswetse. Bebele e ne e qete ditaba ya re mehlolo e tla tsamaya le ba dumetseng. E, ruri e ne e nepile. (*A hula moya tlaase*). A ko bone kamoo Tiisetso a robetseng kateng. (*O hlodisitse phaposing ya Tiisetso e bapileng le ya ho pheha*.) Ke hore o robetse robalang yane ya kgale. O robetse hantle jwalo ka motho ya thabileng, ya bososelang lehodimong. Ke a hlobaela, ke kokometse ka lebaka la hae. Ebe o ne a bua nnete ha a re o ilo nwa? Tjhe ha ke kgolwe. Empa o hokae? O kae ha e le motho ya sa hlwahlwaeleng le masiu? E se ke yaba o ilo ipolaya. Ke sehwa ke mala jwale. Ke etse jwang ha ho le tjee, kapa ke nne ke tswela pele e ho leta thojane? (*O utlwa mokgwathatsa ka ntle*). Keng hoo jwale? Butle ke lokise lesokwana le metsi a belang. Nka kopanya senokwane le mabota nna. Ke mosehlana sa namane e tshehla nna. Nka tlontlolla motho le baetsana ba hae. Butle ke mamele hantle.

- 4.1 Sebapadi sena seo Mmatiiisetso a ngongorehileng ka sona ke mang? (1)
- 4.2 Sebapadi seo o se boletseng ho 4.1 ka hodimo, se fihlile sa etsa eng ha se fihla lapeng? (1)
- 4.3 Terama/Tshwantshiso ee e ngolletswe hore e bapallwe hokae? (1)
- 4.4 Ke ntho efe E LE NNGWE ho tse ka masakaneng e re bontshang kamoo terama e bopilweng kateng? (1)
- (Dikgaolo le dipono/Dirapa le diratswana/Dihlooho le dihloohwana).
- 4.5 Sehalo se totobatswang ke qotso e ka hodimo ke sa mofuta ofe? (1)
- 4.6 Monna wa Mmankepe le wa Mmatiiisetso, ba ne ba tshwana ka dintho dife TSE PEDI pele wa Mmatiiisetso a fetoha? (2)
- 4.7 Toro eo Tiisetso a neng a e lore, e ne e amana jwang le lelapa labo? (2)
- 4.8 Bolela dintho TSE PEDI tse ileng tsa etsahala ka Nkepe ka mora hore a hlolehe ho pasa sehlopha sa materiki. (2)
- 4.9 Hlalosa seo Mmankepe a ileng a se etsa mophetwa eo o mmoletseng ho 4.1, nakong eo a fihlang ha hae Raboditse a le siyo. Ngola ntlha TSE THARO. (3)

Bala qotso e latelang o nto araba dipotso tse thehilweng tshwantshisong yohle.

MMATSHELE: Hei, ka ba ka mo tshwara e le kgale ke mo nyoretswe. Ho neng tlala e nkakata! E, ke mo fumane ho sa belaetseng. O sephara moo a leng teng. Raboditse o mpapalletse karolo ya bohlokwa. Ke tlamehile ho mo leboha ke hona, feela o ne a ntshositse ha a re o qetile. Ke tla tjhesa thatho ena eo ke e filweng ke Ramanaka kgajana kwana. E, o tla nahana, a hopole ka nna feela lefatsheng mona. Ke tla mo tshwara ke mo kgomarele, ke mo kone fubeng sa ka. E tla ba kgomaredi ya kokotane, boko sa eshwa le lenono. Ke kgale ke maketse hore ke mang ya tla nntsha Babilona le bokgobeng bona. Ka lehlohonolo nyamatsane ya ka e tla itlisa lapeng, e rothe moo e ratwang teng. Ha ke sebakallwa nna, ke Mmatshela, tshela le tlale, o tshelle le boMotaung. Ke kganna motho ka thupa nna. Ba reng ke a phapha ba tla bososela lehodimong kwana. Ke ba siya sa nku e ahlame e shwele. Wa ka monna o ne a hlalefe pele a phaphatheha, ke mo hobelaka ka thupa. (*O a tswa*).

- 4.10 Qotsong ena Mmatshela o bua a le mong. Bohlokwa ba monoloko/boipuiso boo ke bofe? (2)
- 4.11 Boipuiso boo bo senola Mmatshela e le sebakadi sa semelo/botho bofe? (2)
- 4.12 Ke dintho dife tse ka etsang hore tshwantshiso ena e bakalehe ha boima kalaneng/sethaleng? Kgetha karabo e nepahetseng ho tse latelang, o be o tiise karabo ya hao ka lebaka.
- A Koranta le botlolo ya biri.
B Kepi le moriana wa Sesotho (thatho).
C Baki le borikgwe.
D Dinoka le koloi ya mapolesa. (2)
- 4.13 Tikoloho ya diketsahalo tshwantshisong ena ke ya mahaeng a seng a tswetse pele. Qotsa mehlala E MMEDI tshwantshisong ho nnetefatsa sena. (2)
- 4.14 Bolela hore polelo e latelang ke Nnete kapa Mafosi, o be o nehelane ka lebaka la karabo ya hao.
- Tshwantshiso ena ke ya motlae/khamedi. (2)
- 4.15 Polelo ee, 'le pele di na le baji' e dumellana le ketsahalo efe tshwantshisong ee? (2)
- 4.16 Ke thuto efe eo mongodi a e fetisetsang ho bakadi ka setswalle sa Motaung le Raboditse? (2)
- 4.17 Raboditse ha se sebakadi sa sehloho tshwantshisong ena. Nnetefatsa polelo ena. (2)

- 4.18 Taba ya ho re mohlekefetsi a tshwarwe ka mora kgwedi tse tharo empa e le kgale Mmatshela a tlalehile tthekefetso sepoleseng, na e a kgolweha? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 4.19 Sekaseka ketsahalo E LE NNGWE feela e totobatsang karaburetso ya pono ka mora ho tswa ha sephetho sa Kereiti ya 12. (3)
- [35]**

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B: 35

KAROLO YA C: PALEKGUTSHWE

Ho botsitswe dipotso TSE PEDI karolong ena tse itshetlehileng dipalekgutshweng tseo o ithutileng tsona selemong sena. Araba POTSO ya 5.1 le POTSO ya 5.2.

POTSO YA 5: MODIA – MK Mofihli le ba bang

5.1 Bala qotso ena ka hloko, o nto araba dipotso tse tla e latela. Ela hloko hore dipotso di itshetlehile palekgutsweng yohle, e seng hodima qotso feela.

KE NE KE SA KGOLWE

Ka bomadimabe Makatikati o ne a behile molao o reng batjhana ba hae ba se ke ba tsamaya le ho bapala le bana ba bang. Bana ba ne ba sa utlwisise hore na ke ka lebaka la eng ha maloma bona a ba behela molao o thata hakalo. Mohlomong motho ya neng a utlwisisa lebaka la molao ona o sehloho, e ne e le yena maloma bona.

Taba ena ya ho se bapale le bana ba bang ya ba ngongorehisa ha bohloko, hoo ho ileng ha etsa hore ba dule ba touta jwaloka batho ba baholo. Ka nako e nngwe ba ne ba ye ba rere ho thobela ha nkgono wa bona empa ba se kgone ka lebaka la ho se tsebe hantle hore na teng ho uwa le jwang. Ha e le ditabeng tse ding tse kang tsa dijo le tjhelete ya sekolo, maloma bona enwa o ne a ba hlokometse haholo.

Ha ho tluwa ka diaparong le teng o ne a ntse a ba hlokometse jwalo feela. Esale bana bana ba fihla mona, malome wa bona o se a alosetsa pela tsela e yang sekolong e le hore ha sekolo se tswa, a tle a bone hore bana ba kgaitse die ha ba tsamaye le ba bang bao a sa batleng ha ba ka ba tsamaya le bona.

- 5.1.1 Diketsahalo tse qotsong e ka hodimo di etsahalla motseng ofe? (1)
- 5.1.2 Qabang kapa twantshano e neng e le pakeng tsa Makatikati le kgaitse die ya hae e bitswang? (1)
- 5.1.3 Nehelana ka dintho TSE PEDI tsa bohlokwa tse lokelang ho hlahella tlhekelong/tlhahisong ya pale. (2)
- 5.1.4 Tikoloho eo Makatikati a neng a phela ho yona e mo thusitse jwang ho fihlella morero oo a ileng a o phethahatsa? (2)
- 5.1.5 Polelo e reng, 'lebitso lebe ke seromo' e dumellana jwang le lebitso la Makatikati? (2)
- 5.1.6 Bolela hore polelo e latelang ke Nnete kapa Mafosi, o be o nehelane ka lebaka la karabo ya hao.
- Makatikati o ne a tshwere batjhana ba hae hampe hobane o ne a iphetetsa ho seo mme wa bona a kileng a mo etsa sona. (2)

- 5.1.7 Hlalosa hore tikoloho ya diketsahalo palekgutshweng ena ke ya mofuta ofe. Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 5.1.8 Makatikati o bua a le mong o re, 'perekisi e monate ho feta lengangajane, ruri ke sa tla phela', Bohlokwa ba boipuiso boo ke bofe? (2)
- 5.1.9 Na ketso ya Makatikati ya ho apara seaparo sa kereke pele mapolesa a fihla ke ntho e amohelahileng? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 5.1.10 Ha o ne o le Mmadiepollo, o ne o tla etsang ha o bona se etsahetseng ka ditloholo tsa hao ha Makatikati? (2)

LE

- 5.2 Bala qotso e latelang, o nto araba dipotso tse thehilweng tshwantshisong yohle.

BONTSHUNYEGGARE

Bakeng sa hore diofisiri di botse dipotso tsa thola tsa re tu! Ka hanong la tsona ha omella ngo! Lebaka le neng le etsa hore ho be le kgutso ke hobane ba ne ba utlwa empa ba sa utlwisise. Ba ne ba sa utlwisise hore na e feela ba merabe ba tswile ditlhorisong le matshwenyehong a bona. Ha mokomishinara a se a lemohile hore ha ho nko ho tswa lemina, a tswela pele ka ditaba tse ding.

O buile jwalo ho bonahala hore ha ho ya mametseng seo a ntseng a ba bolella sona. Bohle ba ne ba sa thabela sena seo ba qetang ho se bolellwa. Ha mokomishinara e moholo wa mapolesa a se a qetile ditaba tsa hae a kwala kopano ena.

- 5.2.1 Kopano ena e ne e tshwaretsewe sebakeng sefe? (1)
- 5.2.2 Mophetwa eo diketsahalo tsa palekgutshwe di thehilweng hodima hae o bitswang? (1)
- 5.2.3 Ke ntho efe E LE NNGWE ho tse latelang, eo mongodi a sa e sebedisang ho senola botho/semelo sa baphetwa palekgutshweng ena?
A Tshobotsi ya mophetwa
B Diketso tsa mophetwa
C Bana ba mophetwa
D Maemo a bophelo a mophetwa (1)
- 5.2.4 Ke tshwano efe e teng pakeng tsa tau le bontshunyekgare? (2)
- 5.2.5 Hlalosa seabo seo bontshunyekgare ba bileng le sona palekgutshweng ena. Ngola dintlha TSE THARO. (3)

- 5.2.6 Na o ka re Raperetla ke mophetwa ya ntlhanngwe? Tiisa karabo ya hao ka lebaka. (2)
- 5.2.7 Sesosa sa kgohlano palekgutshweng ena ke sefe? (2)
- 5.2.8 Ke eng e ileng ya etsa hore Mmadiepollo a robale ha monate mohlang baeti ba hae ba fihlileng? Kgetha karabo e nepahetseng.
- A O ne a sa kule haholo mohlang baeti ba fihlileng.
B O ne a sa tshabe hobane o ne a se mong bosiuung boo.
C Rakgadi wa Makatikati o ile a mo todisa a ba a mo nwesa dithare.
D Rakgadi wa Makatikati o ile a mo phehela dijo tse hlabosang. (2)
- 5.2.9 Sekaseka kamoo mongodi a atlehileng kateng ho reha palekgutshwe ena lebitso. (3)

[35]**MATSHWAO OHLE A KAROLO YA C: 35**

KAROLO YA D: DITHOTHOKISO

Dithothokiso tseo mohlalobuwa a ithutileng tsona: Araba dipotso KAOFELA tse botsitsweng karolong ena. Araba POTSO ya 6.1 le POTSO ya 6.2

POTSO YA 6

6.1 Bala thothokiso ena ka hloko, ebe o araba dipotso tse tla e latela.

DITEBOHO – RM Ramathe

- 1 Diteboho ho ngwana Jeso,
- 2 Diteboho tsa thapelo ho Modimo,
- 3 Diteboho tsa moya maikutlo ho Mma Jeso,
- 4 Diteboho tsa kgotso le pako ho Modimo,
- 5 Mokgathaleng wa bohetene botiabolose diheleng,
- 6 O sitwa ho ikoba le hoja mokoka lebelo a di fumane,
- 7 O sitwa ho ikoba le ha dintho di le madulong,
- 8 Ruri motho o sitwa le ho leboha metsuntsunyane
- 9 O ikgakanya le thuso e molemo,
- 10 O mathela dingakeng ho batla thuso,
- 11 Empa o lebala tsebo ya mathomo,
- 12 Motho o sitwa ho dumela le ho leboha Mmuso,
- 13 O lebala mohlodi wa thuso thuto,
- 14 Empa diteboho tsa tshepo le lerato.

- 6.1.1 Mohlodi wa thuso oo ho buuwang ka wona ke ofe? (1)
- 6.1.2 Nehelana ka lentswe le ntseng le bolela ho 'iphapanya' thothokisong ena. (1)
- 6.1.3 Bolela ntlha E LE NNGWE ka seo ho buuwang ka sona melathothokisong ya 7, 8 le 9. (1)
- 6.1.4 Nehelana ka mefuta E MMEDI ya diteboho eo sethothokisi se buang ka yona. (2)
- 6.1.5 Hlalosa seo sethothokisi se se bolelang molathothokisong wa 13. (2)
- 6.1.6 Ke molathothokisong ofe moo ho sebedisitsweng enjambamente/molamotjetje/molatswelli? (1)
- 6.1.7 Nehelana ka molaetsa wa thothokiso ena. (2)
- 6.1.8 Phetapheto e tsepameng/neeletsano e sebedisitsweng melathothokisong ya 6 le 7, e sebedisitswe ka sepheo sefe melathothokisong eo? (2)

6.1.9 Bohlokwa ba lentswe 'ruri' molathothokisong wa 8 ke bofe? Kgetha karabo e nepahetseng ho tse latelang:

- A Ho makalla seo ho buuwang ka sona.
- B Ho bontsha tekatekano ya seo ho buuwang ka sona.
- C Ho hatella/tiisa seo ho buuwang ka sona.
- D Ho natefisa seo ho buuwang ka sona. (2)

6.1.10 Phetapheto ya moelelo e sebedisitsweng molathothokisong wa 5 e sebedisitswe ka sepheo sefe, mme e o thusa jwang ho utlwisisa thothokiso ee? (3)

6.2 Bala thothokiso ena ka hloko, ebe o araba dipotso tse tla e latela.

LEFU LA MORENA GEORGE VI – KE Ntsane

1 Llo sa bana ba Fitoria sa hlaba hole,
 2 Sa utlwahala hare ho Afrika tshong ba difate,
 3 Merung ya tau le phiri, dibata;
 4 Sa utlwahala tsebeng tsa Lisabeta, ngwana Kgosi,
 5 Kgosana ya utlwa bohloko ya ferekana,
 6 Fofane hodimo sa meketsa ka ntswe le bohloko.
 7 E ile e siile mahlomola, Kgosi,
 8 Siile bana le ditsietsi e le nyakanyaka,
 9 Engelane e tjametswe ke dira ka hohle,
 10 Le Boranta a tsohile mmoi lebitleng,
 11 A ntsa bebenyetsa Moshweshwe ditedu,
 12 A re ya Seqiti a ka e tsosa a baka moferefere.
 13 Ngwana Kgosi, Lisabeta, o tiye,
 14 O tshware sa Fitoria le Moshweshwe,
 15 Sa mofu Tjotji ya kgabane,
 16 Modimo o boloke Kgosi mofuthung,
 17 Modimo o tshedise Manyesemane, balli,
 18 O boloke le Mmantshebo, Morena!

6.2.1 Ke sefe se etsahetseng se llisang batho hakaana? (1)

6.2.2 Nakong ya ketsahalo eo ho buuwang ka yona thothokisong ena, ke mang eo e neng e le morena Lesotho? (1)

6.2.3 Karaburetso e sebedisitsweng molathothokisong wa 9 ke ya mofuta ofe? (1)

6.2.4 Nehelana ka lebitso LE LE LENG feela la mafumahadi ao e leng marena a hlahellang thothokisong ena. (1)

6.2.5 Hlalosa seo sethokhosi se se bolelang molathothokisong wa 1. (2)

6.2.6 Bonono ba bothothokhosi bo sebedisitsweng melathothokisong ya 16 le 18 bo bitswang? (1)

- 6.2.7 Thothokiso ee, ke ya mofuta ofe? Tshehetsa karabo ya hao ka lebaka. (2)
- 6.2.8 Bonono ba bothothokisi bo sebedisitsweng molathothokisong wa 7 bo bitswang? Bohlokwa ba bona ke bofe molathothokisong oo? (2)
- 6.2.9 Bohlokwa ba bonono boo o bo boletseng ho 6.2.8 ka hodimo, ke bofe? Kgetha karabo e nepahetseng ho tse latelang;
- A Ho potlakisa morethetho.
B Ho hatella mantswe.
C Ho lekanya moelelo wa mantswe.
D Ho ngotla molathothokiso (2)
- 6.2.10 Papiso/Tshwantshanyo e sebedisitsweng molathothokisong wa 14, e sebedisitswe ka sepheo sefe molathothokisong oo? (2)
- 6.2.11 Sejura/Kgefutsohare e sebedisitsweng molathothokisong wa 13 e sebedisitswe ka sepheo sefe, mme e o thusa jwang ho utlwisisa thothokiso ee? (3)
- [35]**

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA D: 35
MATSHWAO OHLE: 70